S. S. P. Mandal's
Bhagwan Mahavidyalaya
(Arts, Commerce and Science) Ashti
Tal- Ashti, Dist- Beed, 414203, Maharashtra

CRITERION- III: RESEARCH, INNOVATIONS AND EXTENSION

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher.

2018-19

www.bhagwanmahavidyalaya.ac.in bhagwanashti@gmail.com
Contact No: 9423716852

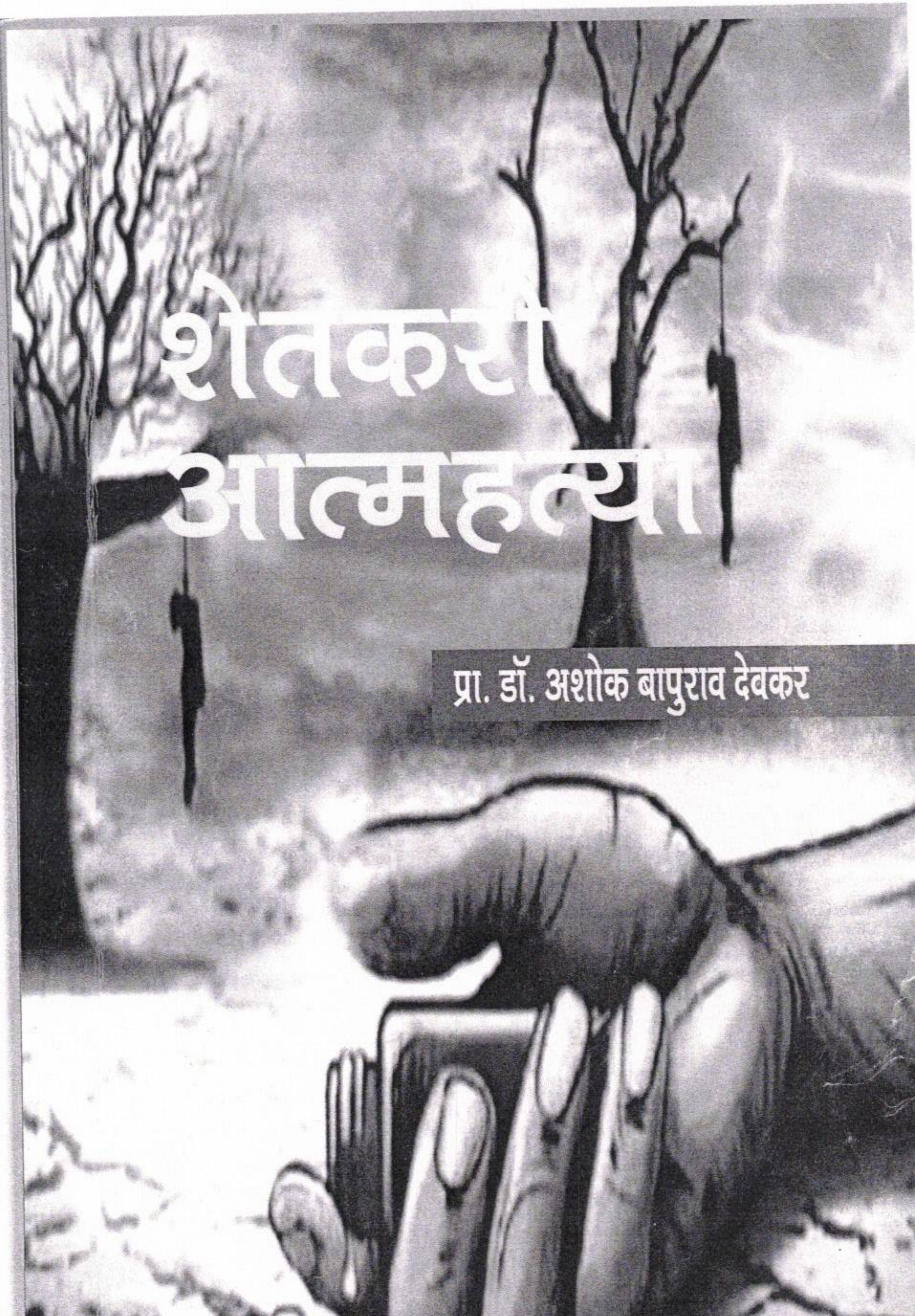
शेतकरी
आत्महत्या
प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

अनुक्रमणिका

प्रकरण	विषय	पृष्ठ कमांक
1	भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : कारणे व उपाय **डॉ. अशोक बापुराव देवकर**	1 to 13
2	महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या कारणे व उपाय **प्रा. डॉ. अशोक माळशिखरे**	14 to 24
3	महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या :– कारणे व उपाय **डॉ. अशोक बापुराव देवकर**	25 to 38
4	शेतकरी आत्महत्या **प्रा. निवृत्ती नानवटे**	39 to 49
5	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्याः एक विवेचन डॉ. ढास डी.के.	50 to 58

Price: २००/-

शेतकरी आत्महत्या

प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

© 2019 by प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without prior permission of the author. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusions reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is not responsible for them, whatsoever.]

ISBN – 978-1-716-52996-2

Published by,
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

Printed by,
Research Ink Publication,
258/34, Raviwar Peth,
Solapur, Maharashtra, India.
Contact No. : 9595359435
Website: http://www.lbp.world
Email ID: researchink2020@gmail.com

प्रकरण - ३

महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या :- कारणे व उपाय

डॉ. अशोक बापुराव देवकर

भगवान महाविद्यालय, आष्टी ता. आष्टी जि. बीड.

सारांश :–

महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेत शेतीला अनन्यसाधारण असे स्थान आहे. महाराष्ट्रातील बहुतांश लोकांना आपल्या उपजिवीकेसाठी व रोजगारासाठी शेती क्षेत्रावर अवलंबून रहावे लागते. राज्यातील 58 ते 60 प्रतिशत लोकसंख्या ही शेती क्षेत्रावर अवलंबून आहे. सुरूवातीच्या काळापासून राज्याच्या कृषी क्षेत्रामध्ये अनेक समस्या असल्याचे दिसते. दारिद्रय, विषमता, नैसर्गिक आपत्ती यासारख्या अनेक प्रकारच्या समस्या कृषी क्षेत्रात दिसून येतात. शेतकरी वर्गाला जगाचा पोशींदा असे म्हटले जाते त्याचबरोबर शेतकऱ्यांच्या नावाने 'जय जवान जय किसान' अशा स्वरूपाच्या घोषणा दिल्या जातात. तरीही अशा राज्यांमध्ये शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या होताना दिसत आहेत. देशातील सर्वात जास्त आत्महत्या होणाऱ्या राज्यांमध्ये महाराष्ट्राचा समावेश होताना दिसत आहे. आत्महत्येचे प्रमाण हे सर्वच समाजामध्ये असल्याचे दिसते. परंतु शेतकऱ्यांमध्ये आत्महत्येचे प्रमाण हे जास्त असल्याचे दिसते. त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येमागील कारणांचा शोध घेणे आवश्यक वाटते. त्यामुळे प्रस्तुत शोध निबंधामध्ये शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे, त्याचे प्रमाण व आत्महत्येवरील उपाययोजना इत्यादी गोष्टींचा उहापोह करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

बीजसंज्ञा :– महाराष्ट्र, शेतकरी, शेती, आत्महत्या, कारणे, आत्महत्येचे प्रमाण, उपाय

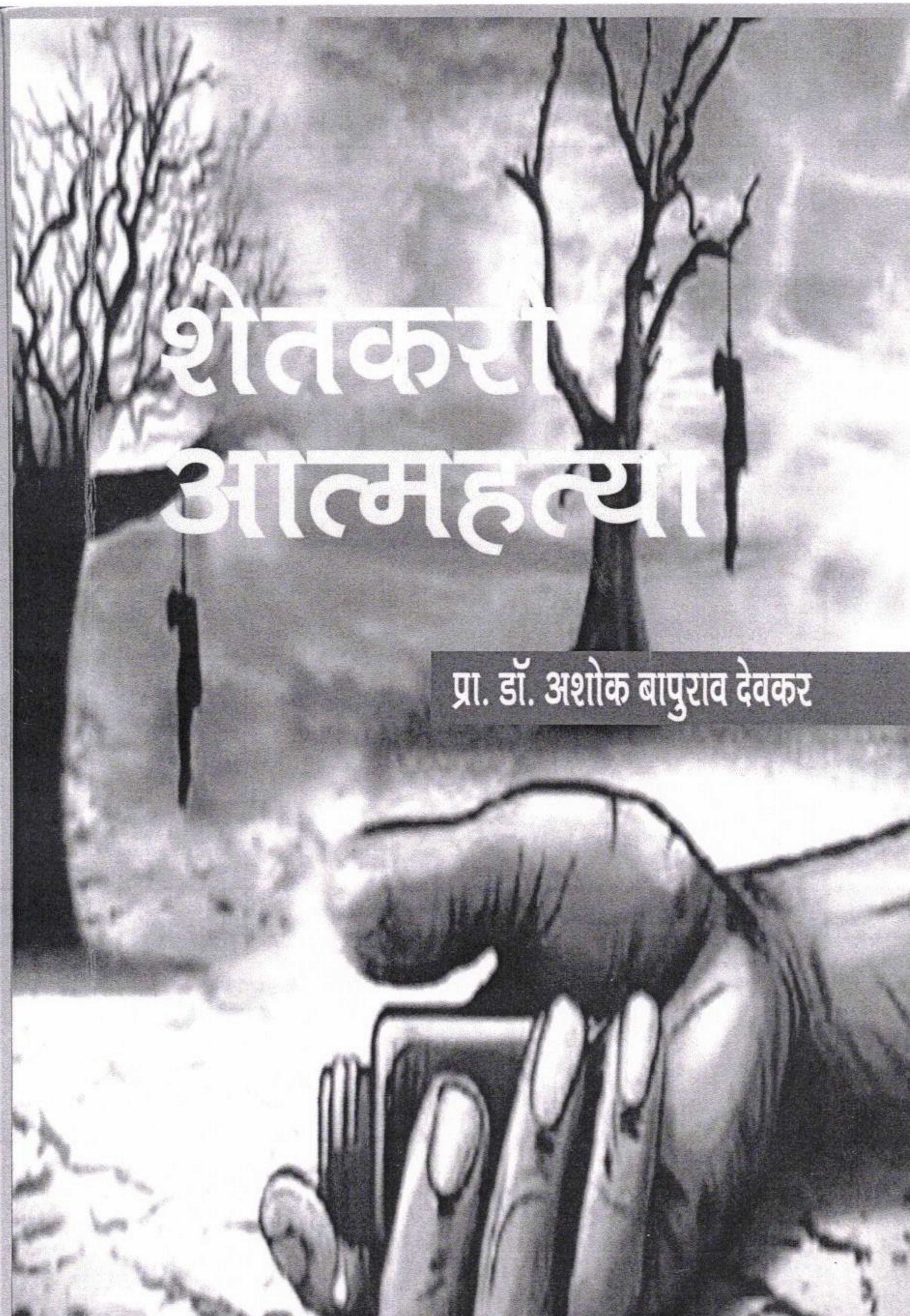
शेतकरी
आत्महत्या
प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

अनुक्रमणिका

प्रकरण	विषय	पृष्ठ कमांक
1	भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : कारणे व उपाय **डॉ. अशोक बापुराव देवकर**	1 to 13
2	महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या कारणे व उपाय **प्रा. डॉ. अशोक माळशिखरे**	14 to 24
3	महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या :– कारणे व उपाय **डॉ. अशोक बापुराव देवकर**	25 to 38
4	शेतकरी आत्महत्या **प्रा. निवृत्ती नानवटे**	39 to 49
5	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्याः एक विवेचन डॉ. ढास डी.के.	50 to 58

Price: २००/-

शेतकरी आत्महत्या

प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

© 2019 by प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without prior permission of the author. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusions reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is not responsible for them, whatsoever.]

ISBN – 978-1-716-52996-2

Published by,
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

Printed by,
Research Ink Publication,
258/34, Raviwar Peth,
Solapur, Maharashtra, India.
Contact No. : 9595359435
Website: http://www.lbp.world
Email ID: researchink2020@gmail.com

प्रकरण – १

भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : कारणे व उपाय

डॉ. अशोक बापुराव देवकर
भगवान महाविद्यालय, आष्टी ता. आष्टी जि. बीड.

सारांश :–

भारतीय अर्थव्यवस्थेत कृषी क्षेत्राला अनन्यसाधारण महत्व आहे. देशात एकुण रोजगार निर्मिती, परकिय चलन प्राप्ती, विदेशी व्यापार, औद्योगिक विकास, सेवा क्षेत्रांचा विकास इत्यादी बाबतीत कृषी क्षेत्राने महत्वपूर्ण भूमिका बजावलेली आहे. त्यामुळेच कृषी क्षेत्राला भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा मानले जाते. भारतीय अर्थव्यस्थेला अविकसित अवस्थेकडून विकसनशील अवस्थेपर्यंत नेण्याचे काम कृषी क्षेत्राने केलेले आहे. कृषी क्षेत्राच्या विकासाच्या माध्यमातून देशाला महासत्तेकडे वाटचाल करणे शक्य झाले आहे. परंतु आपल्या देशातील कृषी क्षेत्रासमोर मोठी समस्या निर्माण झाली आहे. जगाचा पोशींदा आज आपली जीवनयात्रा संपवत आहे. म्हणजेच आत्महत्या करत आहे. देशात शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येस सन 1990 पासून सुरूवात झालेली आहे. अलिकडील काळात कृषी क्षेत्रामध्ये अनेक समस्या निर्माण झालेल्या आहेत. त्यामध्ये निसर्गाचा कोप, कमी उत्पादकता, वाढता खर्च व घटते उत्पन्न, कर्जबाजारीपणा, सिंचन सुविधांचा अभाव, विजेचे भारनियमन, कृषी मालाला अल्प बाजारभाव, निकृष्ट बी–बियाणे, रासायनिक खते व औषधे, कृषीपूरक व्यवसायांचा अभाव, साठेबाजी, व्यापारी व अडत्यामार्फत शेतकऱ्यांचीकेली जाणारी फसवणुक, सरकारी धोरणातील बदल, जागतिकीकरण व सेझसारख्या धोरणांचा स्वीकार इत्यादी कारणांमुळे शेतकऱ्यांची स्थिती दयनीय झालेली आहे. या स्थितीला सामोरे जाण्यास शेतकरी असमर्थ ठरतो, तेव्हा त्याला जवळचा पर्याय आत्महत्येशिवाय राहत नाही आणि तो आत्महत्या करणे पसंत करतो.

2019-2020

शेतकरी आत्महत्या

Editor

प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

Research Ink Publication
2019

Price: २००/-

शेतकरी आत्महत्या

प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

© 2019 by प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without prior permission of the author. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusions reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is not responsible for them, whatsoever.]

ISBN – 978-1-716-52996-2

Published by,
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

Printed by,
Research Ink Publication,
258/34, Raviwar Peth,
Solapur, Maharashtra, India.
Contact No. : 9595359435
Website: http://www.lbp.world
Email ID: researchink2020@gmail.com

लेखकाचा परिचय

प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर

प्रा. डॉ. अशोक बापुराव देवकर १९९४ पासून शेतकरी शिक्षण प्रसारक मंडळाचे; भगवान महाविद्यालय आष्टी या ठिकाणी अर्थशास्त्र विषयाचे सहयोगी प्राध्यापक व अर्थशास्त्र विभागप्रमुख म्हणून कार्यरत आहेत. त्यांचे शिक्षण एम.ए.एम.फिल., पीएच. डी. अर्थशास्त्र व एम.ए. राज्यशास्त्र विषयात झाले आहे. "महाराष्ट्रातील शिक्षणावरील खर्चाची रचना : एक विश्लेषण" या विषयामध्ये १९९२ ला एम. फिल. ही पदवी प्राप्त केली आणि "महाराष्ट्रातील शिक्षणावरील खर्च : एक विश्लेषण" या विषयावर संशोधनकार्य करून ११ एप्रिल २०११ मध्ये पीएच.डी. पदवी प्राप्त केली. पदवी स्तरावर एकूण २८ वर्षांचा व पदव्युत्तर स्तरावर एकूण १६ वर्षांचा अध्ययन व अध्यापनाचा अनुभव आहे. मराठी अर्थशास्त्र परिषदेचे ते आजीवन सदस्य आहेत. महाविद्यालयामध्ये पदव्युत्तर विभागाचे संचालक म्हणून कार्यरत आहेत. तसेच त्यांनी राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय परिषदांमध्ये विविध विषयांवर २८ शोधनिबंध प्रकाशित केले आहेत.

Printed by,
Research Ink Publication. Solapur.
Email : researchink2020@gmail.com
Mobile No.: 9595359435/7796563363
Website : http://lbp.world

Published by,
Lulu.com
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

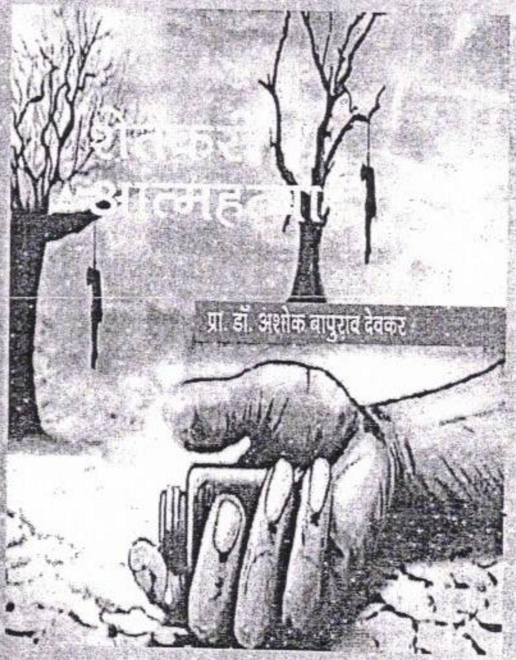

बीजसंज्ञा :– शेती, शेतकरी, आत्महत्या, कारणे, उपाय.

प्रस्तावना :–

भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेती क्षेत्राला अनन्यसाधारण महत्व आहे. भारतात शेती व्यवसाय हा पुरातन काळापासून केला जातो. आजही 65 ते 70 प्रतिशत लोकसंख्या शेती क्षेत्रावर अवलंबुन आहे. भारतीय शेती ही भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा आहे. आजही देशाच्या आर्थिक विकासात शेती क्षेत्र महत्वाची भूमिका बजावत आहे. भारताचे एकूण क्षेत्रफळ 32,87,263 चौ. किमी. इतके आहे. जगाच्या एकूण क्षेत्रफळाच्या 2.42 प्रतिशत भुभाग हा भारताने व्यापलेला आहे. जगाचे एकूण क्षेत्रफळ 13442 दशलक्ष हेक्टर इतके असून त्यापैकी 329 दशलक्ष हेक्टर क्षेत्र भारतामध्ये आहे. जगातील एकूण लागवड योग्य क्षेत्र 1411 दशलक्ष हेक्टर असून त्यापैकी 159 दशलक्ष हेक्टर म्हणजेच 11.3 प्रतिशत क्षेत्र भारताकडे आहे. क्षेत्रफळाच्या बाबतीत जगात 7वा क्रमांक व लागवड योग्य क्षेत्राच्या बाबतीत आपला जगात दुसरा क्रमांक लागतो. भारतातील एकूण क्षेत्रापैकी 160.61दशलक्ष हेक्टर जमीन ही कृषी उत्पादनाखाली आहे.

भारतातील बहुतांश कुटिर व लघुउद्योग हे शेती क्षेत्रावर अवलंबुन आहेत. जसे साखर, चहा, कॉफी, रबर, कापड, ताग इत्यादी उद्योगांना लागणारा कच्चा माल शेती मधूनच प्राप्त होतो. देशातील बहुसंख्य लोकांचे शेती हे उपजिवीकेचे मुख्य साधन आहे त्यामुळे शेती विकासावरच भारताचा आर्थिक विकास अवलंबून आहे असे म्हटले जाते. भारताच्या आर्थिक स्थैर्याच्या दृष्टीकोणातून शेती व्यवसाय अत्यंत महत्त्वाचा आहे. भारतीय शेती ही पावसावर अवलंबून आहे. पावसामध्ये सतत अनियमितता आढळते. त्यामुळे शेती पिकविण्यात शेतकऱ्यांना अंतर अडचणी निर्माण होतात. त्याचबरोबर डोक्यावरील कर्ज, सिंचन सुविधांचा आभाव, विजेचा लपंडाव, कमी उत्पादकता, कमी बाजारभाव, निकृष्ट बी–बियाणे रासायनिक खते व औषधे, व्यापारी व आडत्यांमार्फत केली जाणारी फसवणूक, सरकारी धोरणातील बदल इत्यादी कारणामुळे शेती क्षेत्र हे सध्या परवडेना असे झाले आहे. शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती दिवसेंदिवस ढासळत चालली आहे. शेतकरी पूर्णतः हैराण झालेला आहे. तो जीवन जगण्याप्रती निरागस झाला आहे. स्वतःवरचा

2019-2020

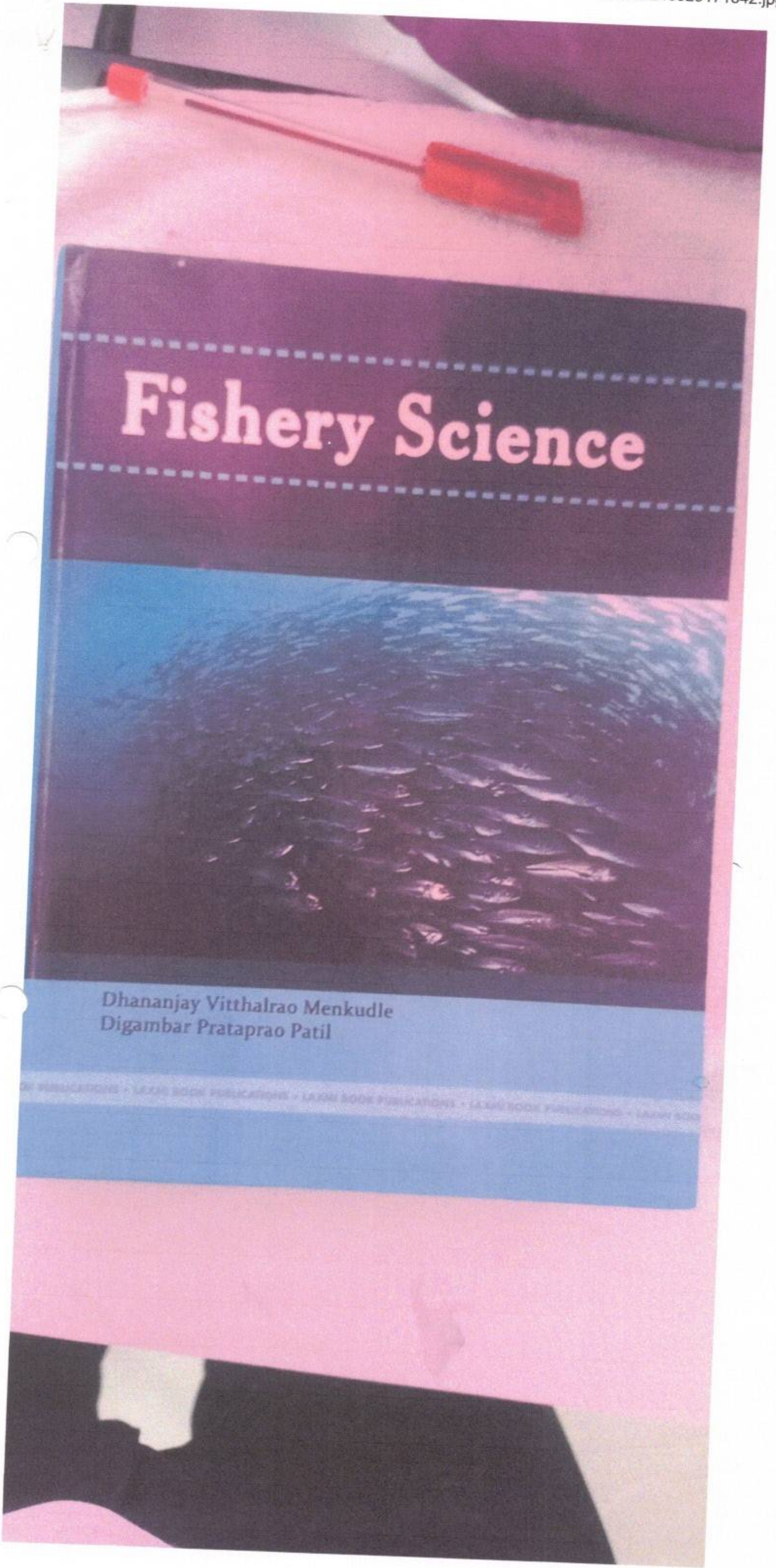
Fishery Science
Dhananjay Vitthalrao Menkudle
Digambar Prataprao Patil
LAXMI BOOK PUBLICATIONS

Content

Sr. No.	Chapter Name	Page No.
1.	Introduction	1 – 21
2.	Freshwater Fisheries	22 – 43
3.	Revering and Reservoir Fisheries	44 – 85
4.	Brackwish Water Fisheries	86 – 102
5.	Maine Water Fisheries	103 - 125

5/30/24, 2:01 PM IMG_20240529_172017.jpg

Lulu Publication

First Edition 2019
Copyright © 2019 by Author

Disclaimer: Disclaimer The showing material given in this course book is tor the educators for reference and is implied for edifying understudies and teaching the correct ideas and inventive programming systems in them. Care is taken by the creator that the substance doesn't in any capacity at all disregard any current copyright or protected innovation right. In the occasion the creator has been not able track any source, and if any copyright has been accidentally encroached, please tell the distributer/creator for any restorative activity

Caution: No piece of this book ought to be duplicated, recreated or adjusted, abbreviated or interpreted or put away in a recovery framework or transmitted in any shape by any gadget. Resale of the book is entirely disallowed. Rupture of the above, will involve in common and criminal activity.

Note: Due and Care and tirelessness has been taken while altering and printing this book. Neither the writer nor the distributer of the book hold any duty regarding any errors that may have incidentally sneaked in and are not in charge of any considerable harm caused, the book demonstrations only a reference to push ahead and comprehend the idea.

Price: Rs. 275/-

ISBN: 978-0-359-94573-3

https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox?projector=1 1/1

5/30/24, 2:03 PM IMG_20240529_172101.jpg

About the Author

Dr. Dhananjay Vitthalrao Menkudle is Associate Professor at Department of zoology, Adarsh Senior College, Omerga, Dist. Osmanabad (Maharashtra). He obtained M.Sc. and Ph.D degree from same university. He published 19 Research articles from National and International Journals and has attended more than 33 conferences. He is actively engaged in teaching, research, educational and social activities.

Dr. Digambar Prataprao Patil is Associate Professor at Department of zoology, Bhagwan Mahavidyalaya, Ashti, Dist. Beed (Maharashtra). He obtained M.Sc. and Ph. D degree from same university. He published 26 Research articles from National and International Journals and has attended more than 30 conferences. He is actively engaged in teaching, research, educational and social activities.

ISBN 978-0-359-94573-3

90000

9 780359 945733

Published by.

Lulu

Lulu Publication, USA

Printed by

LBP Laxmi Book Publication's

Laxmi Book Publication
Ph.: 0217-2372010 / 9595359435
e-Mail: apiguide2014@gmail.com

LAXMI BOOK PUBLICATIONS • LAXMI BOOK PUBLICATIONS • LAXMI BOOK PUBLICATIONS • LAXMI BOOK PUBLICATIONS

https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox?projector=1